

Konsolidácia účtovnej závierky v transformovanej ekonomike Slovenskej republiky

Janka HVOŽDAROVÁ*

Consolidation of the Financial Statements in the Process of Economy Transformation in the Slovak Republic

Abstract

This paper is focused on presentation of the consolidation of financial statements in as such way, which allows to compare the consolidation procedures under the provision of the 8th Directive of the EU against the consolidation approach prescribed in the IAS's. The main focus of this paper is to put on an analysis of how the respective consolidation procedures are able to provide the preparer of financial statements with a possibility of affecting the structure of the consolidation group, structure and the content of the financial statements, and (mainly) the way of how the consolidated profit or loss for the reporting period is presented. As a result of the accession process to the EU, Slovak will enforce the IAS/IFRS's for the group accounts as of the January 1st, 2005.

Key words: *Slovak Republic in EU, harmonization of accounting, international accounting standards*

JEL Classification: M4, M41

Úvod

So vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie súvisia odborne i časovo náročné a početné zmeny v legislatíve SR. V plnej miere sa to týka aj legislatívy, ktorá upravuje účtovníctvo obchodných spoločností, a osobitne individuálnu i konsolidovanú účtovnú závierku. Legislatíva sa harmonizuje s ustanoveniami medzinárodných účtovných štandardov (*International Accounting Standards – IAS*),

* doc. Ing. Janka HVOŽDAROVÁ, CSc., Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta hospodárskej informatiky, Katedra účtovníctva, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava 5; e-mail: hvozdaro@dec.euba.sk

resp. od 1. 1. 2003 s medzinárodnými štandardmi finančného vykazovania (*International Financial Reporting Standards – IFRS*). Stupeň, spôsob i rýchlosť implementácie IAS/IFRS sú *zatiaľ* predmetom voľby jednotlivých štátov. Niektoré štáty pristúpili k radikálnemu riešeniu – prijali IAS/IFRS za národnú legislatívu (napr. Litva), Slovenská republika rieši proces harmonizácie legislatívy účtovníctva menej radikálne – postupnými krokmi približovania sa k IAS/IFRS. Výsledkom tohto procesu implementácie IAS/IFRS má byť jednoznačne taká legislatívna úprava, ktorá zabezpečí *súlad* konsolidovaných účtovných závierok (*Consolidated Financial Statements*) s IAS, resp. s IFRS od roku 2005.

Predpokladá sa, že vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie sa znásobí prílev zahraničných investícií do ekonomiky SR. Znamená to zakladanie nových obchodných spoločností (podnikateľských subjektov, bánk, poisťovní) alebo vklady kapitálu do existujúcich spoločností. Štruktúra podnikateľského prostredia sa postupne mení, prispôsobuje sa potrebám európskeho ekonomického celku, ktorého sa Slovenská republika stáva súčasťou. Postupne sa zvýši aj počet dcérskych i materských podnikov so sídlom na Slovensku. Z pohľadu účtovníctva to bude znamenať aj zvýšenie počtu zostavovaných konsolidovaných účtovných závierok v nadväznosti na rast významu informácií, získaných analýzou konsolidovaných účtovných závierok pre rozhodovanie materských obchodných spoločností o činnosti dcérskych spoločností. Pritom treba zohľadniť aj skutočnosť, že ISA/IFRS deklarujú svoje uplatnenie prednostne pre konsolidované účtovné závierky (pozri IAS 2000 – Predslov) a až v prípade, že spoločnosť nie je súčasťou tzv. skupiny podnikov v zmysle IAS, uplatňujú sa ustanovenia IAS pri zostavovaní individuálnej účtovnej závierky.

Cieľom príspevku je prezentovať rastúci význam konsolidovanej účtovnej závierky v transformujúcom sa ekonomickom prostredí SR, ukázať na jej osobitosti na príklade materských a dcérskych spoločností z pohľadu historického vývoja a vymedziť možnosti ovplyvňovania štruktúry a obsahu konsolidovanej účtovnej závierky, a osobitne tvorby konsolidovaného výsledku hospodárenia voľbou z viacerých možných alternatív postupov pri zostavovaní konsolidovanej účtovnej závierky, ktoré umožňuje platná legislatíva.

Pokiaľ ide o terminológiu, príspevok sa opiera o IAS, a to vzhľadom na smerovanie všetkých členských štátov EÚ.

1. Vznik a vývoj konsolidovanej účtovnej závierky

Podstatou konsolidovanej účtovnej závierky je zobrazenie stavu majetku, konsolidovaného imania a záväzkov, nákladov a výnosov za konsolidovaný celok, ktorým je skupina podnikov (materských a dcérskych) kapitálovo previazaných

tak, akoby išlo o jeden celok. Hovoríme o *fikcii právnickej jednotky*. Potvrdzujú to aj IAS/IFRS, kde sa definuje konsolidovaná účtovná závierka takto:

„Konsolidovaná účtovná závierka je účtovná závierka skupiny prezentovaná ako účtovná závierka jednej spoločnosti.“ Rovnako stručne, ale jednoznačne sa v IAS 27 definujú ďalšie súvisiace pojmy.

„Kontrola je právomoc riadiť finančné a prevádzkové zámery spoločnosti na účely získania úžitkov z jeho činnosti.“ Kontrolu vykonáva materská spoločnosť nad dcérskou spoločnosťou z dôvodu vlastníctva podielu na jej základnom imaní a za podmienok, ktoré umožňujú materskej spoločnosti túto kontrolu vykonávať (vyplývajú napr. zo zmluvy, alebo zo štatútu dcérskej spoločnosti).

„Dcérska spoločnosť je spoločnosť, ktorá je kontrolovaná inou spoločnosťou (označovanou ako materská spoločnosť).“

„Materská spoločnosť je spoločnosť, ktorá má jednu alebo viac dcérskych spoločností.“ (Pozri IAS 27 – Konsolidovaná účtovná závierka a účtovanie investícií do dcérskych podnikov, definície.).

Uvedené definície základných pojmov, ako aj pravidiel tvorby skupiny podnikov a postupy konsolidácie účtovnej závierky materských a dcérskych spoločností sú výsledkom viac ako storočného vývoja zostavovania konsolidovaných účtovných závierok a využívania informácií z nich.

Z histórie je známe, že prvú konsolidovanú závierku zostavila v USA spoločnosť na výrobu olova už koncom 19. storočia kvôli praktickým potrebám vyhodnocovania informácií z individuálnych závierok za konkrétnu skupinu podnikov. Je prirodzené, že postupy zostavenia tejto konsolidovanej účtovnej závierky neboli usmernené žiadnym záväzným predpisom. S postupným rastom objemu kapitálového trhu v rámci podnikateľských aktivít, a to postupne aj v medzinárodnom meradle, na prelome 19. a 20. storočia začali vznikať a rozvíjať sa prvé formy „koncernového účtovníctva“. Koncern nepredstavuje z pohľadu účtovníctva celok, nie je to právny subjekt. Je to ekonomický celok, založený na kapitálových vkladoch jedného právneho subjektu do iného právneho subjektu. Účtovníctvo za koncern nemôže byť bežným účtovníctvom, t. j. základom účtovnej závierky, ktorá ohraničuje vlastníctvo v právnom zmysle slova. Účtovníctvo koncernu sa preto opiera o individuálne účtovné závierky „členov koncernu“, z ktorých sa konsolidáciou získa konsolidovaná účtovná závierka za koncern ako za ekonomický celok. V prvej tretine minulého storočia, až do veľkej hospodárskej krízy, sa zaznamenal rozmach koncernov nielen v USA, ale aj na európskom kontinente. S tým súvisí aj rozvoj „koncernového účtovníctva“. Vtedy sa zaznamenali prvé pokusy o systémový prístup k riešeniu problémov finančného účtovníctva, a osobitne výkazníctva. V USA v tom čase vznikli prvé ucelené teórie viažuce sa k účtovníctvu koncernov, pomocou ktorých sa vymedzili

všeobecne platné zásady zostavovania výkazov, ich účel, požiadavky na užitočnosť informácií. Americký úrad pre burzy vydal (r. 1933) *Záväzné pravidlá zostavovania konsolidovanej účtovnej závierky*. Historické podmienky vývoja podnikateľského prostredia vo Veľkej Británii vyvolali vydanie *Rámcových pravidiel zostavenia konsolidovanej účtovnej závierky* (r. 1939), a neskôr zákona *Companies Act*, ktorý ustanovil povinnosť konsolidácie za vymedzených podmienok (r. 1948).

Za prelomové možno označiť 70. roky minulého storočia, keď bola v USA založená (r. 1973) *Rada pre štandardy finančného účtovníctva* (*Financial Accounting Standards Board – FASB*), ktorá si položila za cieľ vypracovať ucelený súbor konceptov, zásad, charakteristík a kritérií pre potreby harmonizácie a postupne štandardizácie účtovníctva v medzinárodnom meradle s celosvetovým dosahom. S časovým odstupom možno konštatovať, že tento cieľ sa splnil a vzniknutý súbor pravidiel a zásad sa stal základom nielen na hodnotenie používaných postupov v bežnom účtovníctve a vo výkazníctve spoločností kótovaných na amerických burzách cenných papierov, ale aj na riešenie nových, neustále vznikajúcich problémov. Tento súbor pravidiel a zásad sa priebežne zdokonaľoval a dnes ho poznáme pod názvom *Všeobecne akceptované princípy účtovníctva* (*Generally Accepted Accounting Principles – US GAAP*). V roku svojho vzniku sa stala *Rada pre štandardy finančného účtovníctva* (*FASB*) zakladajúcim členom *Výboru pre medzinárodné účtovné štandardy* (*International Accounting Standards Committee – IASC*), ktorý bol založený v Londýne. Tento Výbor pre IAS, ako najvýznamnejšia privata organizácia s celosvetovým dosahom, vydával až do konca roka 2002 *Medzinárodné účtovné štandardy* (*IAS*). Ako sme už uviedli, kompetencia vydávať štandardy prešla na *Radu pre medzinárodné štandardy finančného výkazníctva* a od 1.1. 2003 vychádzajú IFRS, ktorými sa postupne nahrádzajú pôvodné IAS.

Vznik pôvodného IASC a vydanie *Rámcovej osnovy IAS* (*Framework*) bolo natoľko významným a inšpirujúcim činom, že aj ďalšie krajiny začali vydávať Rámcové osnovy pre svoje konkrétne podmienky (Austrália r. 1987, Kanada r. 1987, Škótsko r. 1988). Reagovali aj celosvetové organizácie: OSN vydala *Rámcovú osnovu* (r. 1989), OECD vydala *Zásady harmonizácie finančného účtovníctva a výkazníctva multinacionálnych spoločností* a Rada EHS (dnes EÚ) vydala *IV. smernicu EÚ na úpravu individuálnych účtovných závierok* (r. 1978) a *VII. smernicu na úpravu konsolidovaných účtovných závierok* (r. 1983). Smernice EÚ boli a sú záväzné iba pre členské štáty, no stali sa základom pre legislatívnu úpravu bežného účtovníctva a výkazníctva aj v SR. Od 1. 1. 1993 vznikla teda aj v SR povinnosť zostavenia konsolidovanej účtovnej závierky za podmienok stanovených v zákone o účtovníctve [4].

Pomocou malého exkurzu do histórie vzniku a vývoja konsolidovanej účtovnej závierky možno upozorniť na pozoruhodné fakty:

- Konsolidácia účtovnej závierky v rozvinutej trhovej ekonomike vznikla ako produkt pomerne dlhého a zložitého vývoja, ktorý vyústil do založenia FASB a IASC/IFRSB, pričom tieto a ďalšie organizácie hľadali nástroje harmonizácie, a neskôr štandardizácie na zostavovanie konsolidovaných aj individuálnych účtovných závierok, a to v európskom i celosvetovom meradle.

- Konsolidácia účtovnej závierky v podmienkach Slovenskej republiky bola prevzatá a zavedená direktívne (od 1. 1. 1993) ako záväzné legislatívne opatrenie bez toho, aby transformujúce sa ekonomické prostredie SR, rozkolísané porevolučnými zmenami a otrasmi, bolo schopné využívať informácie, ktoré poskytuje konsolidovaná účtovná závierka pre svojich užívateľov. Problémom ostáva v niektorých prípadoch už aj samotné zostavenie konsolidovanej účtovnej závierky, nehovoriac o následnej analýze a využívaní získaných informácií.

- Legislatívna úprava konsolidácie účtovnej závierky v SR je prakticky v súlade s ustanoveniami VII. smernice EÚ (významný rozdiel spočíva iba v povinnosti SR zostaviť konsolidovanú účtovnú závierku už pri 20 % majetkovej účasti na základnom imaní, kým VII. smernica predpisuje 50 % a viac hlasovacích práv), pričom členské štáty EÚ sa postupne preorientujú na ustanovenia IAS/IFRS (platí aj pre SR ako pre novopristúpeného člena EÚ). Znamená to, že nie je problém prijať akúkoľvek normu, problém je uviesť túto normu do života, zbaviť ju formálnosti tým, že kompetentní sa naučia využívať informácie dostupné z konsolidovanej účtovnej závierky, čo je v rozvinutej ekonomike rutinnou záležitosťou.

Uvedené fakty vedú k záveru, že na vykonávanie kontroly materskou spoločnosťou v dcérskej spoločnosti, alebo vo viacerých dcérskych spoločnostiach súčasne, je užitočné pre manažment materskej spoločnosti disponovať informáciami, ktoré poskytuje (iba) konsolidovaná účtovná závierka. Jednou z podmienok je dodržanie základných kvalitatívnych charakteristík informácií pri jej zostavovaní: zrozumiteľnosť, relevantnosť, spoľahlivosť, porovnateľnosť a včasnosť. Uvedené kvalitatívne charakteristiky sa podľa IAS majú aplikovať vyvážené, často je potrebné hľadať medzi nimi kompromis tak, aby sa splnil cieľ účtovnej závierky. Súčasne je nevyhnutné dodržiavať *medzinárodne uznávané účtovné zásady*.

Medzinárodné účtovné štandardy vo svojej Rámcovej osnove (*Framework*) a v IAS 1 – *Prezentácia účtovnej závierky* deklarujú medzinárodne uznávané účtovné zásady konsolidovanej i individuálnej účtovnej závierky. Najdôležitejšie sú: zásada verného a pravdivého obrazu o skutočnosti, akurálny princíp podvojného účtovníctva, nepretržitosť pokračovania v činnosti (*going concern*), prednosť podstaty pred formou, zásada neutrality, zákaz kompenzácie, zásada opatrnosti, zásada úplnosti, zásada významnosti.

Uvedené, ale i ďalšie zásady jednotlivých IAS sa nadväzne aplikujú pri riešení konkrétnych problémov bežného účtovníctva, napríklad pri oceňovaní majetku, imania a záväzkov. Väčšina z týchto zásad sa uplatnila aj v novej legislatívnej úprave účtovníctva (bežného účtovníctva a individuálnej účtovnej závierky) Slovenskej republiky pre podnikateľov, ktorá je účinná od 1. januára 2003 [6]. Treba však zdôrazniť, že pri zostavovaní konsolidovanej účtovnej závierky má aplikácia uvedených zásad v špecifických prípadoch postupov konsolidácie kľúčový význam.

2. Možnosti uplatňovania bilančnej politiky pri zostavovaní konsolidovanej účtovnej závierky

Na základe osobitostí konsolidácie účtovnej závierky podľa IAS/IFRS je potrebné analyzovať možnosti zostavovateľa ovplyvniť štruktúru konsolidovaných výkazov, ale aj obsah jednotlivých položiek s osobitným zameraním na ovplyvňovanie konsolidovaného výsledku hospodárenia.

Štruktúru skupiny možno v podmienkach IAS ovplyvniť iba uplatnením dvoch výnimiek, podľa ktorých sa dcérske spoločnosti vylučujú z konsolidácie postupom podľa IAS 27 (ako sme už uviedli).

VII. smernica EÚ poskytuje viac možností na ovplyvnenie štruktúry konsolidovaného celku, lebo dáva možnosť vylúčiť dcérske spoločnosti z konsolidácie úplnou metódou z viacerých aj ovplyvniteľných dôvodov:

- z dôvodu nevýznamnosti dcérskej spoločnosti;
- podľa zásady hospodárnosti, t. j. ak náklady spojené so získaním individuálnej účtovnej závierky dcérskej spoločnosti sú neúmerne vysoké, alebo ich získanie je možné len so značným oneskorením;
- ak má materská spoločnosť obmedzený vplyv na dcérsku spoločnosť;
- ak sú investície do dcérskej spoločnosti iba vo forme krátkodobého majetku;
- ak má dcérska spoločnosť odlišnú činnosť ako materská spoločnosť.

Je pozoruhodné, že keď EÚ urobila komparatívnu analýzu VII. smernice a IAS, došla k záveru, že rozdiel je len v nezahrnutí spoločností s odlišnou činnosťou, a žiadne iné rozdiely nie sú.

Zostavovateľ konsolidovanej účtovnej závierky pritom stanovuje kritériá na posúdenie významnosti a hospodárnosti sám. Určí, či daná dcérska spoločnosť bude, alebo nebude predmetom agregácie a konsolidácie úplnou metódou, čím významne ovplyvní obsah všetkých údajov konsolidovaných výkazov.

Dôležitý je etický a profesionálny prístup zostavovateľa konsolidovaných výkazov, prípadne audítora, podľa ktorého pri rozhodovaní treba rešpektovať predovšetkým zásadu verného a pravdivého zobrazenia skutočnosti. (Ako príklad

porušenia profesionálnej etiky možno uviesť príklad ENRON, keď o. i. boli z konsolidácie vynechané práve tie dcérske spoločnosti, na ktoré boli v minulosti presunuté straty, a tak bol celkový konsolidovaný výsledok hospodárenia významne skreslený. Následky sú všeobecne známe.)

Štruktúra skupiny je významne ovplyvnená VII. smernicou EÚ, ktorá obmedzuje povinnosť konsolidácie účtovnej závierky iba na obchodné spoločnosti. Štandard IAS 27 nepozná vylúčenie dcérskych spoločností z konsolidácie kvôli právnej úprave. Neznamená to, že VII. smernica EÚ vylučuje dcérske spoločnosti z konsolidácie kvôli právnej forme. V čase, keď vznikala, bola vyjadrením potreby podchytiť vybrané právne formy.

Štruktúru konsolidovanej účtovnej závierky a konsolidovaných výkazov ovplyvniť buď aplikovaná nadnárodná úprava, alebo národná právna úprava. Pokiaľ je daná možnosť rozhodovania, kvalifikované rozhodnutie predpokladá poznať možnosti jednotlivých úprav na jednej strane a požiadavky manažmentu materského podniku na prezentáciu konsolidovaných údajov v konsolidovanej účtovnej závierke na druhej strane. Uvedieme záväznú štruktúru konsolidovanej účtovnej závierky podľa jednotlivých úprav.

- Štruktúra konsolidovanej závierky *podľa IAS/IFRS*: konsolidovaná súvaha, konsolidovaný výkaz ziskov a strát, konsolidovaný výkaz peňažných tokov (*cash flow statement*), konsolidovaný výkaz zmien vlastného imania, poznámky.

- Štruktúra konsolidovanej závierky *podľa VII. smernice EÚ*: konsolidovaná súvaha, konsolidovaný výkaz ziskov a strát, príloha.

- Štruktúra konsolidovanej závierky *podľa právnej úpravy SR* [8]: konsolidovaná súvaha, konsolidovaný výkaz ziskov a strát, poznámky.

Na prvý pohľad sa zdá, že zostavenie konsolidovanej účtovnej závierky podľa IAS je najprácejšie, keďže obsahuje dve súčasti navyše. Podľa VII. smernice EÚ sa konsolidovaný výkaz peňažných tokov zostavuje voliteľne; podľa právnej úpravy SR má konsolidovaný *cash flow* podobu prehľadu peňažných tokov a zostavuje sa povinne v rámci poznámok. Konsolidovaný výkaz zmien vlastného imania podľa VII. smernice EÚ, a ani podľa právnej úpravy SR nie je potrebné zostavovať preto, lebo predpísaná štruktúra výkazov obsahuje aj údaje za minulé obdobie (netto) a zmeny vlastného imania oproti minulemu obdobiu sa tak dajú priamo zistiť.

Štruktúru a obsah konsolidovaných výkazov možno ovplyvniť voľbou dátumu, ku ktorému sa uskutoční 1. konsolidácia kapitálu (moment prvej konsolidácie kapitálu). Takúto možnosť voľby poskytuje VII. smernica EÚ i súčasná právna úprava SR [10]. Momentom prvej konsolidácie kapitálu môže byť:

- deň obstarania podielov, t. j. najbližší prvý deň nasledujúceho mesiaca po dni, ku ktorému bola investícia uskutočnená (napr. kúpa akcií);

- 1. január roka, v ktorom sa uskutočnila transakcia, ktorá znamená vznik vzťahu materský – dcérsky podnik;
- deň, ku ktorému sa z pridruženého podniku stal dcérsky podnik (napr. dokúpením podielov na vlastnom imaní).

V právnej úprave SR došlo od 1. 1. 1993 do 31. 12. 2002 k zjednodušeniu, keď sa namiesto 1. januára používal 31. december roka, v ktorom boli obstarané podiely. Nebolo to správne, ale bolo to zámerné. Od 1. 1. 2003 nie je toto ustanovenie v SR v súlade so VII. smernicou EÚ.

Deň obstarania podielov ako moment prvej konsolidácie kapitálu je verným a pravdivým obrazom o skutočnosti, lebo (podľa terminológie IAS) k tomuto dňu sa preberá kontrola materskej spoločnosti nad dcérskou spoločnosťou. Prakticky to znamená, že všetky náklady a výnosy, ktoré vznikli v časovom intervale od začiatku roka ku dňu obstarania podielov, sa premietnu do zisteného konsolidačného rozdielu (aktívneho alebo pasívneho), pričom náklady a výnosy odo dňa 1. konsolidácie kapitálu do 31. 12. bežného roka, t. j. ku dňu, ku ktorému sa zostavuje konsolidovaná účtovná závierka, sú predmetom konsolidácie nákladov a výnosov, a teda nie sú súčasťou konsolidovaného rozdielu. Tieto náklady a výnosy sa vykazujú v konsolidovanom výkaze ziskov a strát a nadväzne ovplyvňujú konsolidovaný výsledok hospodárenia k 31. 12. daného roka.

Iná situácia nastane, ak zostavovateľ zvolí ako moment prvej konsolidácie kapitálu 31. december bežného roka. Pri tomto variante všetky náklady a výnosy, vzniknuté odo dňa prevzatia kontroly do 31. 12., budú súčasťou konsolidačného rozdielu, zisteného 31. decembra. Náklady a výnosy, ktoré sa v tomto časovom intervale záúčtujú, treba eliminovať, aby sa odstránila vzniknutá duplicita. Z uvedeného je zrejmé, že štruktúra i obsah konsolidovaných výkazov sa budú líšiť v závislosti od zvoleného variantu.

Tretí z uvedených variantov je výnimočný a vyskytuje sa menej často.

Štandard IAS 27 pripúšťa ako moment prvej konsolidácie kapitálu deň obstarania podielov (akcií). Zostavovateľ pri aplikácii IAS nemá možnosť ovplyvniť obsah a štruktúru konsolidovaných výkazov, keďže voľba nie je možná.

3. Typické položky konsolidovanej súvahy

Aktívny konsolidačný rozdiel podľa IAS 22 je súčasťou majetku konsolidovanej súvahy a vyказuje sa priamo ako *goodwill*; IAS 22 predpokladá použitie objektívnej hodnoty ako oceňovacej veličiny podielu v dcérskej spoločnosti a *goodwill* je potom kladný rozdiel medzi obstarávacou cenou podielov (nákladmi akvizície) a objektívnou hodnotou podielu na nadobudnutom majetku a záväzkoch ku dňu výmennej transakcie.

VII. smernica EÚ vykazuje aktívny konsolidačný rozdiel (*goodwill*) ako možný *goodwill*, ktorý sa vykazuje rovnako v majetku konsolidovanej súvahy. Zostavovateľ konsolidovanej účtovnej závierky ho môže nevykázať, ak ho hneď pri jeho vzniku zúčtuje s kapitálovými alebo so ziskovými fondmi, čím môže za určitých predpokladov význame ovplyvniť nielen štruktúru majetku, ale aj výšku konsolidovaného výsledku hospodárenia v nasledujúcich (max. v 5 rokoch, alebo vo výnimočných prípadoch môže byť odpisovaný aj počas dlhšieho obdobia ako 5 rokov), lebo zúčtovaný aktívny konsolidovaný rozdiel sa už nebude odpisovať.

Právna úprava SR je zjednodušujúcou kombináciou oboch uvedených prístupov. Aktívny konsolidačný rozdiel sa považuje za *goodwill*, ktorý sa môže ihneď pri vzniku zúčtovať s fondmi, alebo odpisovať max. 5 rokov, alebo zúčtovať s pasívnym konsolidačným rozdielom.

Pasívny konsolidačný rozdiel je podľa IAS 22 negatívny *goodwill*, ktorý sa vykazuje v majetku konsolidovanej súvahy so záporným znamienkom. Vykazovanie negatívneho *goodwillu* sa rieši rovnako aj v platnej právnej úprave SR.

VII. smernica EÚ nepozná pojem *negatívny goodwill*, definuje pasívny konsolidačný rozdiel, ktorý môže byť *badwillom* (pojem obsahovo zhodný s negatívnym *goodwillom*) alebo *lucky buy* (šťastná kúpa), ktorý sa vykazuje v pasívach konsolidovanej súvahy ako súčasť záväzkov. Odlišnosti v zúčtovaní *negatívneho goodwillu* a ich vplyv na štruktúru a obsah údajov konsolidovanej súvahy sú zrejme z predchádzajúceho výkladu.

Menšinové podiely, spôsob ich vykazovania, ako bol prezentovaný podľa IAS a podľa VII. smernice EÚ, ovplyvňuje štruktúru konsolidovaných pasív súvahy. Podľa IAS 27, ako sme už uviedli, sa vykazujú ako súčasť záväzkov. Pri významnej výške menšinových podielov môžu výrazne ovplyvniť tie kvantitatívne ukazovatele pri analýze konsolidovanej účtovnej závierky, ktoré sa opierajú o kategóriu vlastného imania, resp. záväzkov.

Štruktúra skupiny a štruktúra konsolidovaných výkazov je v zásade výsledkom aplikácie danej alebo zvolenej nadnárodnej úpravy, alebo národnej právnej úpravy. Priblíženie národnej úpravy alebo jej stotožnenie s prijatou nadnárodnou úpravou je naplnením procesu harmonizácie, resp. štandardizácie konsolidácie účtovnej závierky. Štruktúra skupiny a konsolidovaných výkazov do značnej miery určuje aj obsah údajov konsolidovanej účtovnej závierky (napr. vynechaním, alebo naopak zaradením dcérskej spoločnosti do konsolidácie).

VII. smernica EÚ, a nadväzne aj právna úprava SR umožňujú ovplyvniť štruktúru a výšku pasív konsolidovanej súvahy voľbou metódy pri prvej konsolidácii kapitálu materských a dcérskych podnikov. Kapitál možno konsolidovať dvoma rovnocennými metódami: a) metódou účtovnej hodnoty, b) metódou nového ocenenia.

a) Pri metóde účtovnej hodnoty sa porovná a eliminuje:

- účtovná hodnota investície materskej spoločnosti (ÚHi), ocenená v obstarávacej cene;

- účtovná hodnota podielu na vlastnom imaní (ÚHp) v dcérskej spoločnosti.

Ak ÚHi je väčšia ako ÚHp, potom vzniknutý rozdiel je aktívnym konsolidačným rozdielom (aKR) z konsolidácie kapitálu.

Ak ÚHi je menšia ako ÚHp, potom vznikol pasívny konsolidačný rozdiel z konsolidácie kapitálu (pKR). Konsolidačné rozdiely (aKR, resp. pKR) môžu (nemusia) obsahovať tiché rezervy (TR) k položkám majetku a záväzkov, resp. tiché zaťaženie (TZ) záväzkov; TR alebo TZ sa týkajú vždy konkrétnej položky majetku alebo záväzkov dcérskej spoločnosti, ktoré sa zistia ešte na úrovni individuálnej účtovnej závierky dcérskej spoločnosti. Pri konsolidácii kapitálu metódou účtovnej hodnoty sa pomerná časť TR, resp. TZ pridelí konkrétnej položke majetku, alebo záväzkov, čím sa zníži aKR, resp. pKR a nepridelený zvyšok aKR je spravidla *goodwill*, nepridelený zvyšok pKR je *badwill* alebo *lucky buy*.

Príklad 1 (zadanie v tis. Sk)

Materská spoločnosť má investíciu do cenných papierov v dcérskej spoločnosti vo výške 1 200, čo predstavuje 80 % podielu na vlastnom imaní dcérskej spoločnosti, ktorého účtovná hodnota je 1 000; TR k zásobám tovaru je 200. Účtovná hodnota zásob dcérskej spoločnosti je 500. Naznačme konsolidačné operácie technikou konsolidačných účtov, z ktorých vyplynie odlišnosť metód konsolidácie kapitálu a vplyv aplikovanej metódy na výšku vlastného imania konsolidovanej súvahy.

Riešenie metódou účtovnej hodnoty:

1. konsolidačná operácia (eliminácia CP)	Md	D
cenné papiere M		1 200
vlastné imanie D 80 %	800	
aKR	400	
Kontrola podvojnosti	1 200	1 200
2. konsolidačná operácia (eliminácia VI)		
vlastné imanie D	1 000	
vlastné imanie D 80 %		800
podieľ iných spoločníkov		200
Kontrola podvojnosti	1 000	1 000
3. konsolidačná operácia (pridelenie TR)		
aKR		400
zásoby tovaru (500 + 80 % TR)	160	
<i>goodwill</i>	240	
Kontrola podvojnosti	400	400

b) Pri konsolidácii kapitálu metódou nového ocenenia sa porovná a eliminuje:

- účtovná hodnota investície (ÚHi);
- objektívna hodnota (nové ocenenie) podielov na vlastnom imaní dcérskej spoločnosti (OHP).

Ak ÚHi je väčšia ako OHP, vzniknutý konsolidačný rozdiel je *goodwill*. Ak ÚHi je naopak menšia ako OHP, vzniknutý konsolidačný rozdiel je *badwill*, resp. *lucky buy*.

Príklad 2 (vychádza z rovnakého zadania ako príklad 1)

Riešenie metódou nového ocenenia:

1. konsolidačná operácia (pridelenie tichej rezervy na báze individuálnej súvahy dcérskej spoločnosti):		
zásoby tovaru	Md	D
	200	
vlastné imanie D (napr. fondy kapitálové)		200
Kontrola podvojnosti	200	200
2. konsolidačná operácia na báze súčtovej súvahy		
cenné papiere		1 200
vlastné imanie D upravené 80 %	960	
<i>goodwill</i>	240	
Kontrola podvojnosti	1 200	1 200
3. konsolidačná operácia		
vlastné imanie D upravené	1 200	
vlastné imanie D upravené 80 %		960
podieľ iných spoločníkov		240
Kontrola podvojnosti	1 200	1 200

Porovnaním výsledných hodnôt z konsolidácie kapitálu podľa metódy účtovnej hodnoty a metódy nového ocenenia zistíme, že:

a) hodnota konsolidačného rozdielu – *goodwillu* je rovnaká (240), metódy sú z tohto pohľadu rovnocenné;

b) pri metóde nového ocenenia je vyššia hodnota podielov iných spoločníkov (o 40) z dôvodu, že pri tejto metóde sa pôvodná individuálna súvaha dcérskej spoločnosti preceňuje, zvýši sa vlastné imanie (znova sa ocení) o plnú hodnotu pridelenú tichej rezervy zásob tovaru, zároveň sa zvýši aj celková hodnota majetku a pasív. Konsolidácia kapitálu sa opiera o upravené vlastné imanie, čo spôsobí zvýšenie menšinových podielov.

V podmienkach VII. smernice EÚ záleží na rozhodnutí materského podniku akú metódu konsolidácie materských a dcérskych podnikov si zvolí, čím môže ovplyvniť celkovú výšku vlastného imania a nadväzne výšku majetku a pasív konsolidovanej súvahy (ak je výška tichých rezerv významná).

Záver

Zostavovateľ konsolidovanej účtovnej závierky pri tvorbe bilančnej politiky môže ovplyvniť:

a) štruktúru konsolidovaného celku (skupiny): uplatnením výnimiek a zásady významnosti pri zaradení dcérskej spoločnosti do konsolidácie, podľa porovnania VII. smernice EÚ a IAS/IFRS bol rozdiel len pri dcérskych spoločnostiach s odlišnou činnosťou;

b) štruktúru a obsah konsolidovanej účtovnej závierky: vynechaním niektorej súčasti konsolidácie z dôvodu nevýznamnosti (platí aj podľa VII. smernice EÚ, aj podľa IAS/IFRS); voľbou momentu prvej konsolidácie kapitálu (v podmienkach VII. smernice EÚ);

c) výšku bilančnej sumy a výšku vlastného imania konsolidovanej účtovnej závierky: voľbou metódy konsolidácie kapitálu (v podmienkach VII. smernice EÚ, IAS/IFRS, aj podľa právnej úpravy SR);

d) výsledok hospodárenia konsolidovanej účtovnej závierky: stanovením doby odpisovania *goodwillu*, resp. postupu pri zúčtovaní negatívneho *goodwillu*.

Literatúra

- [1] FARKAŠ, R.: Konsolidovaná účtovná závierka v SR, krajinách EÚ, USA, Japonsku a v štandardoch IASC. Bratislava: ELITA 1995.
- [2] FARKAŠ, R.: Smernice EÚ. Bratislava: ELITA 1998.
- [3] HVOŽDAROVÁ, J.: Vývoj, súčasný stav a trendy v konsolidácii účtovnej závierky. Ekonomický časopis/Journal of Economics, 50, 2002, č. 2, s. 317 – 330.
- [4] SEDLÁČEK, J. – HVOŽDAROVÁ, J.: Analýza konsolidovaných účtovných výkazov (fundamentálny prístup). Účtovníctvo. Audítorstvo. Daňovníctvo, 2001, č. 10.
- [5] SEDLÁČEK, J. – HVOŽDAROVÁ, J.: Analýza konsolidovaných účtovných výkazov (kvantitatívny prístup). Účtovníctvo. Audítorstvo. Daňovníctvo, 2002, č. 1.
- [6] Medzinárodné účtovné štandardy 2000. [Autorizovaný preklad.] Košice: HZ, s .r. o. 2001.
- [7] Zákon FZ ČSFR č. 563/1992 Zb. o účtovníctve (s účinnosťou od 1. 1. 1993 do 31. 12. 2002). Praha 1992.
- [8] Zákon NR SR č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve (s účinnosťou 1. 1. 2003). Bratislava 2002.
- [9] Opatrenie MF SR č. 23 054/2002-92 zo 16. decembra 2002, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva (s účinnosťou od 1. 1. 2003). Bratislava 2002.
- [10] Opatrenie MF SR z 11. novembra 2003, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o metódach a postupoch konsolidácie, usporiadaní, označovaní a obsahovom vymedzení položiek konsolidovanej účtovnej závierky a rozsahu údajov určených na zverejnenie z konsolidovanej účtovnej závierky pre podnikateľov (s účinnosťou od 1. 12. 2003). Bratislava 2003.